

nyezte ezt az érdekes vonást, de feltételezhető, hogy például Ibsen munkássága is kihatott a századforduló időszakába eső szlovén próza-irodalomra.

Vannak aztán bántó pontatlanságok is a kötetben. Nem világos, hogy Janez, vagy a fordító hibájából került-e Mira Mihelič író nő ismertetőjébe ez a mondat: »Az Áprilisi című regényében a hősnő naplója formájában dicsőítő képet fest a polgárcsalád hagyományairól, majd iróniával, szélesen áradó epikával, de élénk drámai dialógusokkal mutatta be az áprilisi időket, azaz a régi Jugoszlávia széthullásának idejét, amit a hősnő a környezetében létezett kapcsolatok széthullásának, a kiábrándulásnak, az árulásnak, a megszállók erőszakának idejeként él át — így a regény nem több, mint egy asszony szerelmi regénye szélesebb tragikus társadalmi események nélkül.« Nos, vemhes, vagy nem vemhes? Erről az írónőről egyébként amnyi nega-

tívumot sorol fel az ismertető szöveg, hogy nem is értjük, miért került a kötetbe.

Fellelhető néhány egyoldalúság a költészet bemutatásában is (pl. Prešern *Szonettkoszorújának* kusza töredéke, ellentétben kevésbé jelentős versek bővebb vagy teljes prezentálásával), ami arra utal, hogy a tudatos szerkesztői elgondolások mellett valószínűleg helyet kapott a régebben átültetett anyag felhasználásának kényelmi szempontja is.

Az ilyen kapitális munkáknál előfordulhatnak hibák, de az említettekkel egy kis szerkesztői körültekintéssel könnyen ki lehetett volna küszöbölni.

Végezetül meg kell mondanunk, hogy éppen a vállalkozás nagyszerűsége, az elvégzett munka megbecsülése készített bennünket a negatívumok említésére is. Ez juttatja eszünkbe egyúttal azt a kérdést, hogy vajon mikor adódik alkalom a mi házunk táján életre hívott, ehhez hasonló jellegű és jelentőségű mű elbírálására?

GAIDOS TIBOR

EGYEDÜLÁLLÓ BIBLIOGRÁFIA

Die Literatur über Thomas Mann. Eine Bibliographie 1898—1969.

Összeállította: Harry Matter.

Aufbau Verlag, Berlin — Weimar, 1972.

Az irodalomkritika számára Thomas Mann írásművészete már kezdettől, azaz a nagy író első írásainak megjelenésétől fogva igen vonzó volt. Az idő múlásával ez az érdeklődés állandóan növekedett. E két vaskos kötetet böngészgetve az érdekelt gyakran hitetlenkedve csóválja fejét, hogy milyen sokan és milyen sokat foglalkoztak Thomas Mann-nal. A bibliográfia több mint 15 000, harminc nyelven megjelent forrásmunkát foglal magába. Amilyen imponáló e két szám, olyan igazolt az ag-

godalom, hogy sikerült-e Matternek, a bibliográfia összeállítójának feltalálnia magát ebben az adatretegetegben. Akaposabb tanulmányozás után igenlő választ adhatunk, mivel a szerző egy rendkívül logikus és körültekintő rendszert dolgozott ki, amely számára az adatok szinte számtani pontosságú elrendezését, a könyvet használó kutató számára pedig a tökéletes eligazodási lehetőséget biztosítja. A recenzióknak nincs szándékában részletesen ismertetni a bibliográfia felépítését, de azt csak

tajánlani tudja könyvtárosainknak, kik esetleg valamilyen bibliográfia összeállításán dolgoznak. Röviden talán csak annyit, hogy a megfelelő alapot a tizedes rendszer biztosítja, míg az egyéb specifikus kapcsolatok és vonatkozások felfedezésére különböző mutatók szolgálnak. Az olvasó tehát kettős »csodával« áll szemben: az adatok bőségével és az elrendezés ésszerűségével.

Önkéntelenül is felvetődik a kérdés: mennyire van képviselve e bibliográfiában a délszláv és a magyar, illetve a vajdasági magyar irodalomkritika? Matter figyelme ránk is kiterjedt. A folyóiratjegyzékben, azaz azoknak a folyóiratoknak a jegyzékében, amelyek Thomas Mannról vagy vele kapcsolatban közöltek munkát, igen gyakran lelhetünk fel délszláv, magyarországi vagy vajdasági magyar folyóiratot. A magyarországi Thomas Mann-recepcióra döntő hatással volt két tényező: az író hat magyarországi látogatása és magyarországi olvasóinak nagy száma. A polgári demokrata Thomas Mann eszméi termékeny talajra leltek a háború előtti haladó magyar olvasókban, a háború után pedig sokat tettek népszerűsége érdekében. A magyarországi recepció elsősorban azoknak a lapoknak és egyéb, tudományos jellegű kiadványoknak a sokaságában nyilvánul meg, amelyek Thomas Mannról írtak. A háború előtt ezek közül a Pesti Napló (27) és a Nyugat (21) járt az élen. (A zárójelben közölt szám a kiadványban Thomas Mannról megjelent írások számát jelzi.) A háború után több kiadvány rendszeresen és tudatosan ápolta a Thomas Mann-kultuszt. A napilapok közül a Népszava (15), a tudományos kiadványok közül pedig a Nagyvilág (25) emelkedik ki, de fontos szerepet tölt be a mai Heli-kon (régebben Világirodalmi Figyelő, összesen 16), valamint a Filológiai Közlöny (8). A tudományos kiadványok közül ki kell emelni a Debrecenben megjelenő Német Filológiai Tudományokat, amelyeknek eddig megjelent kötetekben öt értékes munkát találhatunk. A szegedi Tiszatáj négy írást közölt Thomas Mannról.

A délszláv recepcióra az jellemző, hogy alapjául nem szolgált a személyes kapcsolat, egy kiadványnak sem sikerült huzamosabb időn át

rendszeresen foglalkoznia Thomas Mann-nal. Az élen a Književne novine (8) és a Književne novosti (8) áll, de élénk érdeklődés mutatkozott Thomas Mann iránt az újdéki Letopis Maticke srpske (6) részéről is. Örvendetes viszont a tény, hogy Thomas Mann-nal országunk különböző tájain foglalkoztak, tehát egy általános délszláv Thomas Mann-recepció körvonalai vannak kibontakozóban. Hiszen szerzőkről írt már a szarajevói Pregled (1), a ljubljanaí Ljudska pravica (2) és a Naši razgledi (2), a maribori Nova obzorja (1), a zágrábi Vjesnik (1), a Zadarska revija (1), a belgrádi Filološki pregled (1) is. Az utóbbi három év folyamán a jugoszláv germanisták fokozott érdeklődését igazolja pl. Jovan Djukanović értekezése. A vajdasági magyar Thomas Mann-recepció Matter adatai szerint csak a Hídban (2) és az Új Symposiumban (3) jut kifejezésre.

Jugoszlávia népeinek nyelvein és magyarul igen sokan írtak Thomas Mannról. Nem egy közülük nagyban hozzájárult a nemzetközi Thomas Mann-kutatás eredményeihez. Itt nemcsak Lukács Györgyre kell gondolni, kinek számtalan munkája alapvetően hatott Thomas Mann igazi értelmezésére, hanem másokra is. A magyar germanisták közül Halász (12), Sós (13), Szemere (2) stb. foglalkozott legtöbbször Thomas Mann munkáival. A többiek közül feltétlenül meg kell említeni Bálintot (24), Egrit (11), Fábryt (8), Havanyt (11), Réz Pált (11), Kardost (5), Sőtért (5), Kosztolányit (15), Vajda György Mihályt (12) és Túróczi-Tröstlert (10). Az újabb kutatók közül kiemelkedik Mádl (7), Pók (2) és Győri (4). Az utóbbi tanulmányai nagyban hozzájárultak épp a magyarság—Thomas Mann kapcsolat tisztázásához. A délszláv irodalomtudósok közül ki kell említeni Viktor Žmegačot (14); minálunk Thomas Mann műveinek ő a legjobb ismerője. Több munkája külföldön elismert germanista folyóiratokban és gyűjteményekben jelent meg. Nemzetközileg elismert szakember, kitől még néhány értékes munkát várhatunk. Értékben őt Otto Bihalji-Merin (7) és Zoran Gluščević (6) követi. Az ismertebb germanisták közül Miljan Mojašević, Zdenko Škreb és Miloš Djordjević egyelőre csak egy-egy közleménnyel

járult hozzá a jugoszláv Thomas Mann-recepcióhoz. Matter bibliográfiájában a vajdasági magyar Thomas Mann-recepciót egyelőre csak e sorok írója képviseli (5).

A bibliográfiának — értékei mellett — sajnos hiányosságai is vannak. Elsősorban arra gondolok, hogy recepciója meglehetősen hiányos. A teljesség elérésében Mattert valószínűleg két körülmény gátolta: a nyelvi ismeretek hiánya és a vonatkozó cikkek és munkák megközelíthetlensége. E téren nemcsak neki van pótolnivalója, hanem elsősorban ne-

künk. Egy-egy nemzeti Thomas Mann-recepció kidolgozása lényegesen hozzájárul majd egy újabb ilyen bibliográfia teljességéhez. A magyarországi recepció kiadása tudtommal folyamatban van, a délszláv recepcióval az újvidéki Tomislav Bekić foglalkozik, míg a recenzens már megjelentetett egy munkát, mely felöleli a vajdasági magyar nyelvű háború utáni Thomas Mann-recepciót. Épp ez utóbbi munka bizonyítja, hogy a jugoszláviai magyar Thomas Mann-recepció sokkal gazdagabb, mint ahogyan azt Matter bibliográfiájában véli.

VARGA ISTVÁN

MEGKÉSETT BROSÚRA

A Jugoszláv Kommunista Szövetség negyedik értekezlete.
Forum, Újvidék, 1973.

Jelentős politikai eseményeket rögzítő brosúrának az időszerűség egyik legfontosabb meghatározója. Ahhoz, hogy a pártszervezeteknek gyakorlati hasznuk is legyen egy-egy ilyen nyomtatványból, a kiadó gyors reagálása szükséges. Az egymást követő politikai események forgatagában háromhónapos késedelem sok. Mindazonáltal, ha reálisak akarunk lenni, csak üdvözölhetjük a JKSZ negyedik értekezletének válogatott dokumentumait tartalmazó könyvecske megjelenését.

Nemcsak azért, mert tudatában vagyunk annak, hogy a fordítás is hozzájárult a késedelemhez, hanem mert a kézhez vett anyag teljes egészében közli az összejövetelel elfogadott legfontosabb dokumentumokat, s így az olvasó összegezheti az elhangzottakat. Ezenkívül — s ez pont a késedelemnek köszönhető — a most megjelent brosúra az ér-

deklódónek arra is alkalmat ad, hogy folyamatában szemlélje a politikai eseményeket. Az összehasonlítás során megállapíthatja, mi az, ami esetleg változott az elmúlt néhány hónap alatt.

A közelmúltba tett kirándulás legelőször egy megvalósult jóslatra figyelmeztet. A JKSZ negyedik értekezletének résztvevői hangsúlyozták, mintegy megfogadták, hogy nem hagyják lanyhulni a pártilevetet követő széles körű, mélyreható politikai alkcióit. Ezt láthatjuk a napi eseményekből csakúgy, mint a már megvalósult elképzelésekből. Így például fellendült a munkásalakosok építése, egész sor új törvényelőírás született, hogy csökkentésük a különféle visszaélések számát. További lépések történtek a JKSZ osztályjellegének erősítésére és társadalmi szerepének szabatosabb meghatározására.